

JOVELLANOS

per Miquel Payeras

Es compleix aquest mes de maig el dos-cents aniversari de l'empresonament de Gaspar Melchor de Jovellanos al castell de Bellver, a Palma. Una estada que, a pesar de l'obvietat de la seva naturalesa repressiva, permeté a Jovellanos entrar en contacte amb la cultura mallorquina i comprendre-la.

L'aniversari hauria passat quasi desapercebut si no hagués estat per un extens reportatge que recentment publicà el *Diario de Mallorca* fent-se ressò del treball que Josep Surada i Blanes publicà l'any 1945 al *Botlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, a través del qual es pot resseguir l'empremta que Jovellanos deixà tant al castell-presó com entre la intel·lectualitat mallorquina de l'època.

Reformista convençut, Jovellanos xocà amb l'integritisme de l'administració de Carles IV. Jovellanos era antijesuïta confès però admirava el lul·lisme, encara que això no li va servir de gaire. L'acusació que provocà el desterrament era de caràcter religiós. Va ser titllat de "janseanista", i pocs mesos després de ser nomenat ministre (1797) fou destituït i l'enviaren a Mallorca amb l'excu-

“Reclòs al castell de Bellver, Jovellanos es mostra, com a reformista que era, partidari del bilingüisme català-castellà”

sa que el desterrament li permetria rehabilitar-se estudiant del catecisme.

Arriba a l'illa l'abril del 1801. El capità general l'envià reclòs al monestir de Valldemossa. Allà, amb 57 anys, ràpidament posa fil a l'agulla fent el que sabia fer millor: escriure. Redacta la *Representación*, adreçada a Carles IV, en la qual exigeix que se li faci justícia. El text mai no va arribar al monarca, però durant els següents mesos circularen còpies il·legals a Madrid.

El resultat no es fa esperar. Arriba l'ordre de fer-li el càstig més sever. El 5 de maig del 1802 és traslladat al castell de Bellver i empresonat en una sòrdida cel·la a la base de la torre de l'homenat-

ge, coneguda amb el nom de s'Olla. Allà va continuar fent el que sabia, escriure, descrivint l'horror en el qual es veia enterrat en vida: *“El alma se horroriza al aspecto de esta tumba de vivos...”* A poc a poc l'estada a la cel·la incrementa la tortura: se li nega el paper, la tinta i la ploma o el llapis, per por que no seguís escrivint inconveniències contra el Govern i la monarquia.

A més, la salut de l'intel·lectual comença a fer fallida: principi de cataractes, dolors per un tumor, mals derivats de la falta continuada de moviment en la cel·la... Tal era la situació de desesperació en la qual es veia que va arribar a fer testament, segur que moriria a Mallorca, en el qual deixava escrit que disposava que el seu cos fos enterrat a la Cartoixa de Valldemossa.

Però els avatars internacionals l'ajudaren. Els espanyols aconseguiren, pel tractat de pau d'Amiens, l'illa de Menorca. Aleshores tot comença a canviar lentament. El capità general, enemic seu, se'n va a Menorca. El seu substitut suavitza l'empresonament de Jovellanos. A poc a poc aquelles mesures més humanitàries, en principi temporals, esdevenen permanents. Recupera salut i, sobretot, els estris d'escriptura. Durant els següents anys, el tancament al castell de Bellver no li impedirà de tenir una considerable activitat. Escriurà estudis sobre pedagogia, descripcions de Bellver i d'altres monuments de Palma, i els seus contactes progressius, primer tímidament i després a les clares, amb els sectors culturals mallorquins, el duran a contactar amb la Societat Econòmica de Mallorca, per a la qual redacta una memòria sobre l'educació pública. És, en aquest document, quan Gaspar Melchor de Jovellanos es mostra, com a reformista que era, partidari del bilingüisme català-castellà.

A pesar de les limitacions imposades per l'empresonament, Jovellanos manté durant els següents anys un contacte intens amb els ambients culturals mallorquins, que l'acullen com a referent. Quan finalment és alliberat, el 6 d'abril del 1808, els seus coneguts, amics i seguidors mallorquins li reten una emotiva gran festa per celebrar la llibertat de qui consideraven un mestre.